

Tillgänglighet i fokus på förskolan i Bjuvs kommun

Datum: :
Ansvarig:
Förvaltning:

017-06-19
Ellen Claesdotter-Pettersson
Barn- och
utbildningsförvaltningen

Innehåll

Tillgänglighet i fokus på förskolan i Bjuvs kommun	1
1 Sammanfattning	3
2 Bakgrund.....	4
2.1 Barn i behov av särskilt stöd i förskolan i Bjuv	4
2:2 Insatser för en tillgänglig lärmiljö på förskolan	4
2:3 Projektets mål	5
2:4 Projektets Syfte:	5
3 Genomförande	5
3:1 Inventering av problembild på förskolorna.....	5
3:2 Föreläsning kring tillgänglig lärmiljö från SPSM	6
3:3 Spaning i lärmiljön	6
3:4 Stöd från specialpedagoger till arbetslagen.....	6
3:5 Urval av nybörjarlekare och dragarbarn till lekgrupper	6
3:6 Självsattning av lärmiljön på förskolan.....	6
3:7 Utbildning kring funktionsnedsättning och lekens betydelse	6
3:8 Workshop till handledare och leklotsar inför start av lekgrupper på förskolan	7
3:9 Uppstart av lekgrupper i alla förskoleområden i Bjuvs kommun.....	7
3:10 Handledning till handledare och leklotsar	7
3:11 Uppföljande självvärdering av lärmiljön på förskolan.....	8
3:12 Utvärdering av insatsen juni 2017.....	9
4. Analys och tolkning.....	14
4:1 Att lära känna nybörjarlekarna.....	14
4:2 Att utveckla lekkunskap.....	14
4:3 Att stärka relationer och inkludering i leken	14
4:4 Att utveckla sin lyhördhet och närvaro som pedagog i leken	14
4:5 Organisatoriska förutsättningar	14
4:6 Leken som undervisning i liten grupp	15
5 Lärdomar och rekommendationer	15

1 Sammanfattning

Bjuvs kommuns förskolor har 2017-2018 genomfört ett utvecklingsprojekt i syfte att stärka lärmiljön och tillgängligheten i förskolan för barn med funktionsnedsättning. En inventering av behov och tillgänglighet på förskolorna genomfördes inför projektstart. En utbildningsdag från SPSM genomfördes kring tillgänglig lärmiljö i förskolan för all personal i förskolan. Alla arbetslag har tillsammans utforskat behov och möjligheter att stärka lärmiljön efter barngruppens behov med stöd av specialpedagog. Ytterligare en utbildningsinsats genomfördes riktat till all personal i förskolan, den här gången kring lekens betydelse för barns utveckling och hur lek och samspel kan främjas hos barn med funktionsnedsättning. Lekgrupper startades på samtliga förskolornåden och leklotsar och handledare utbildades parallellt med lekgruppernas genomförande.

Arbetsgruppernas värdering av lärmiljöns tillgänglighet visar att samtliga arbetsgrupper skattade tillgänglighet i lärmiljön högre efter genomfört projekt. Efter projektets genomförande beskriver pedagogerna fler anpassningar efter barnens behov samt att förskolans rum och material användas mer varierat och tydligare med grund i barnens utveckling. Den sociala lärmiljön har genom projektet blivit uppmärksammat på ett nytt sätt. Leklotsarna beskriver hur pedagogernas närhet i leken stärker relationer mellan barnen och att både barn och pedagoger lärt känna nybörjarlekarna. Pedagogerna beskriver hur de i projektet utvecklat sin egen lekförmåga, lyhördhet och närvaro som pedagog i leken.

Arbetsättet med lekgrupper har lett till ökad inkludering genom att leken i liten grupp gjort det möjligt för barn och vuxna det möjligt för barnen att prova nya strategier i samspel och konfliktlösning i en trygg miljö. Barnen har blivit mer positivt inställda till varandra och börjat relatera till nybörjarlekaren som en viktig person i gruppen. Positiva erfarenheter av att dela barngruppen i mindre grupper under dagen för att tillgodose fler barns behov har erfarits. En samsyn och delad erfarenhet av lekens betydelse och hur lek kan användas som undervisning för att stärka lekförmåga och samspel har vuxit fram under projektets gång. Pedagogerna upplever att de genom projektet fått mandat att satsa på lek, att lekens status som undervisning på förskolan blivit tydligare. Flera av leklotsarna uttrycker att projektet har lett till fler reflekterande samtal i arbetslaget kring den egna verksamhetens utveckling. SPSM's material har uppskattats av pedagogerna som uttryckt att det varit ett bra diskussionsunderlag för utveckling av förskolans arbete.

2 Bakgrund

2.1 Barn i behov av särskilt stöd i förskolan i Bjuv

I Bjuvs kommun finns 16 förskolor med totalt 46 avdelningar uppdelat på fyra rektorsområden. Cirka 760 barn mellan 1–6 år finns inskrivna i kommunens förskolor. Tre specialpedagoger arbetar mot kommunens förskolor med uppdrag att stärka tillgängligheten i lärmiljön. Ytterligare en specialpedagog arbetar övergripande kring de barn som har olika funktionsnedsättningar genom kontinuerlig handledning och stöd till pedagoger. Det finns flera barn i åldern 1-6 år som har fått diagnos autism och ytterligare några under utredning. Barnen med autism har stora svårigheter med språk och kommunikation och flera av barnen har även en utvecklingsförsening. Några barn har andra svårigheter inom det neuropsykiatriska området. I kommunen bor flera barn med Downs syndrom, utvecklingsförsening samt ett barn med CP skada som är i behov av såväl fysiskt stöd som kommunikationsstöd. På en förskola går ett barn med svår hörselnedsättning och utvecklingsförsening. I Bjuv erbjuds barn med grav språkstörning stöd och träning inom ramen för kommunens språkförskola. De barn som erbjuds plats i språkförskolan har behov av stöd i sin fonologiska, grammatiska, semantiska och pragmatiska utveckling. Barnen identifieras av kommunens logoped i samarbete med landstingets logopedmottagning, vårdnadshavare och förskolechef. Stödet ges i form av enskild träning av elevhälsans pedagog.

Barnen med funktionsnedsättning är inkluderade i ordinarie barngrupp och verksamhet och ges stöd utifrån sina behov. Prioritering av tidiga och förebyggande insatser för att stärka barn och elevers hälsa, utveckling och lärande är ett av barn och utbildningsförvaltningens övergripande kvalitetsmål. Kvalitetsrapport för 2014/15 visar påbörjat arbete för god tillgänglighet i förskolan. Elevhälsans specialpedagoger och logoped erbjuder förskollärare tidigt och regelbundet stöd. Stödet syftar till att tillsammans utveckla förebyggande och hälsofrämjande förhållningssätt, metoder och inkluderande och flexibla lösningar för att möta alla barn på förskolan. Vid enskild språkträning tas hänsyn till vad barngruppen arbetar med för tillfället. Detta för att förstärka barnets förkunskaper och ge repetition för att ge barnet möjlighet till ökat deltagande i aktivitet i barngrupp. Kvalitetsredovisningen visar vidare att det finns ett behov av fortsatt arbete för en tillgänglig lärmiljö i förskolan under läsåret 16/17.

2:2 Insatser för en tillgänglig lärmiljö på förskolan

Under läsåret 15/16 påbörjade förskolan i Bjuv ett arbete för att skapa en tydlig, och i verksamheten förankrad, barnhälsoprocess för förskola. Syftet med arbetet är att tydliggöra förskolans ansvar och möjligheter för att tillsammans i arbetslaget och med förskolechef och specialpedagog skapa förutsättningar för lärande. Genom att anpassa förskolans pedagogiska, fysiska samt sociala miljö efter varje barns behov ges förutsättningar till optimal utveckling.

Specialpedagogerna förskolan i Bjuv har tagit del av SPSM's kurs kring tillgänglig lärmiljö i förskola. Aspekter och indikatorer i tillgänglighetsmodellen är nya och ska implementeras i förskolan tillsammans med all personal. Arbetet med värderingsverktyget för tillgänglig utbildning i förskola har skapat förutsättningar för att mer systematiskt och strategiskt fördjupa diskussion, kompetensutveckling och handledning för tillgänglighetsarbete i våra befintliga förskolor. Arbetet för tillgänglig lärmiljö kommer att komma alla barn tillgodo men särskilt säkra förutsättningar för barn med funktionsnedsättning. Det finns i förskolan i Bjuv behov av att tillsammans i arbetslagen

självkritiskt och kreativt undersöka den tillgängliga lärmiljön på förskolan. Genom att öka medvetenhet och kunskap om hur den sociala, pedagogiska och fysiska miljön behöver vara utformad för att våra barn med funktionsnedsättning ska vara trygga och få det stöd de behöver i lärandeprocessen samt i den fysiska miljön, ger vi alla barn möjlighet att utvecklas så långt som möjligt och få vara delaktiga och självständiga.

Kartläggningen visar på att Bjuvs förskolor har barn med komplexa funktionsnedsättningar. Barnen finns inkluderade i ordinarie barngrupper. Ett arbete för att öka medvetenhet och kunskap om den pedagogiska lärmiljöns betydelse för alla barn pågår, dels genom UNDIS – ett treårigt projekt kring undervisning i förskola dels genom påbörjad implementering av SPSM värderingsverktyg för tillgänglig lärmiljö och en tydlig barnhälsoprocess i förskolan med mål att säkra tillgänglig lärmiljö för alla barn i förskolan. Bjuvs förskolor är i behov av förstärkt kunskap om tillgänglig lärmiljö genom utbildning och handledning till nyckelpersoner i förskolan så som förskollärare, specialpedagoger och processledare, för att särskilt stärka förskolans tillgänglighet för barn med funktionsnedsättning.

2:3 Projektets mål

- Bjuvs förskolor har en god tillgänglighet utifrån indikatorn förutsättningar för lärande
- Bjuvs förskolor har en god tillgänglighet utifrån indikatorn social miljö
- Bjuvs förskolor har en god tillgänglighet utifrån indikatorn pedagogisk miljö
- Bjuvs förskolor har en god tillgänglighet utifrån indikatorn fysisk miljö
- Ökad tillgänglighet i förskolan för barn med funktionsnedsättning.
- Bestående utveckling av lärmiljö och arbetssätt i arbetet med barn med funktionsnedsättning.
- Ökad medvetenhet hos pedagoger kring lärmiljöns betydelse för barns utveckling.

2:4 Projektets Syfte:

Bjuv ser behovet att stärka lärmiljön för att skapa full tillgänglighet för barn med funktionsnedsättning. Genom att tillsammans med pedagogerna utforska, reflektera kring och utveckla nya arbetssätt och miljöer sätts tillgänglighet på förskolan i fokus och förbättrar förutsättningarna för barn med funktionsnedsättning.

3 Genomförande

3:1 Inventering av problembild på förskolorna

Utifrån specialpedagogernas kartläggningar på förskolorna samt samtal med samtliga förskolechefer framkom att Bjuvs förskolor var i behov av förstärkt kunskap om tillgänglig lärmiljö. Detta genom utbildning och handledning till nyckelpersoner i förskolan så som förskollärare, specialpedagoger och processledare med särskilt fokus på att stärka förskolans tillgänglighet för barn med funktionsnedsättning

3:2 Föreläsning kring tillgänglig lärmiljö från SPSM

Samtliga pedagoger, specialpedagoger och förskolechefer i förskolan i Bjuvs kommun fick i augusti 2016 en utbildning i värderingsverktyget för tillgänglig lärmiljö. Utbildningen gav gemensamma begrepp kring tillgänglighet och funktionsnedsättning. I samband med utbildningen presenterades barnhälsoprocessen i Bjuvs förskolor.

3:3 Spaning i lärmiljön

Samtliga arbetslag påbörjade spaning på lärmiljön i sin barngrupp i augusti 2016. Arbetslaget kartlägger barngruppen utifrån följande frågor; Vad leker barnen? Vilka intressen finns? Hur leker barnen och med vad? Hur ser barnens anknytning ut? Hur fungerar gruppen och arbetslaget? Vilka positiva ledare finns? Hur anpassar vi miljöerna på förskolan utifrån delaktighet och inkludering för att utmana och stimulera alla barn? På så sätt kan styrkor, behov och utvecklingsområden identifieras och tydlig anpassning av lärmiljön genomföras.

Därefter görs en analys av vad som är anledningen till att verksamheten ser ut som den gör samt vad som behövs göras för att skapa en ännu bättre verksamhet

3:4 Stöd från specialpedagoger till arbetslagen

Bjuvs kommuns specialpedagoger stärker lärmiljön för barn med funktionsnedsättning genom utbildning, handledning, observation och reflektion tillsammans med arbetslagen.

3:5 Urval av nybörjarlekare och dragarbarn till lekgrupper

Utifrån kartläggning av nybörjarlekare som finns i kommunen och som har resurspedagog gjorde specialpedagog tillsammans med förskollärare ett urval av vilka barn som skulle erbjudas lekgrupp. I samråd med förskolornas pedagoger valdes dragarbarn med god lekförmåga ut till lekgrupperna.

3:6 Självskattning av lärmiljön på förskolan

Samtliga leklotsar intervjuades kring sin självskattning av åtta av punkterna i värderingsverktyget "Tillgänglig lärmiljö" före och efter projektet. Alla arbetsgrupper har skattat sig högre efter projektet på samtliga punkter. Projektet har väckt tankar kring hur det går att göra förändringar i lärmiljön och anpassa kontinuerligt samt att använda rummen och materialen på fler sätt. Den sociala lärmiljön har blivit uppmärksammas på ett nytt sätt och tankar väckts kring att dela barngruppen i mindre grupper under dagen för att tillgodose fler barns behov. Att som pedagog vara nära i leken stärker relationer mellan barnen. Pedagogerna upplever att de har fått mandat att satsa på lek. Flera uttrycker att projektet har lett till fler reflekterande samtal i arbetslaget kring den egna verksamheten. Materialet har uppskattats av pedagogerna som uttryckt att det varit ett bra diskussionsunderlag.

3:7 Utbildning kring funktionsnedsättning och lekens betydelse

All förskolepersonal, förskolechefer och specialpedagoger genomgår i januari 2017 en utbildningsdag om funktionsnedsättning och lekens betydelse för barns utveckling på förskolan.

3:8 Workshop till handledare och leklotsar inför start av lekgrupper på förskolan

I januari 2017 genomgick specialpedagoger och blivande leklotsar en dags workshop med fokus på lek, autism och speciella lekgrupper. Workshopen ger en fördjupad kunskap till om lek och autism samt utbildning i arbetssättet med lekgrupper.

3:9 Uppstart av lekgrupper i alla förskoleområden i Bjuvs kommun

Sex lekgrupper med spridning över samtliga områden i Bjuvs kommun startas upp. Vårdnadshavare informeras om arbetssättet och ger sin tillåtelse till barnens delaktighet i grupperna samt att arbetet i lekgrupperna filmas och visas i utbildande syfte i slutna grupper. I varje grupp finns två leklotsar, en nybörjarlekare och fyra dragarbarn. Gruppens sammansättning är densamma varje tillfälle.

Lekgrupperna träffas minst två tillfällen i veckan under 30-60 minuter. Lekgrupperna har alla genomfört mellan 11-28 lektillfällen. Leklotsarna tar ansvar för att i gruppen erbjuda spännande och intresseväckande lekmaterial samt att hålla i ramar och struktur för gruppen. Lekgrupperna följer en given struktur men uppstartande sång/ ramsa, därefter ett längre lekpass med leklots som närvarande i leken och som guide vid behov. Leken utgår från barnens lust och initiativ. Den andra leklotsen filmar leken. Efter städning samlas gruppen för ett kort avslut. Leklotsarna samlas därefter för en kort reflektion och utvärdering av lekgruppen.

3:10Handledning till handledare och leklotsar

Kontinuerlig handledning med utgångspunkt i filmade sekvenser från lekgrupper ges till leklotsarna och specialpedagogerna varje månad under januari till juni 2017. I handledningen ges leklotsarna möjlighet att reflektera och lära mer om samspelet mellan barnen i lekgruppen och mellan pedagog och barn. I handledningen ges möjlighet att utforska barnens upplevelser i leken och att öva lyhördhet för att upptäcka och främja initiativ och leksignaler hos nybörjarlekaren och som pedagog skapa förutsättningar för samspel mellan nybörjarlekare och dragarbarn. Filmer, reflektion och lärande kring lek och funktionsnedsättning varvas efter leklotsarnas behov.

Det första handledningstillfället:

Handledningen präglas av samtal om hur man startat upp lekgruppen, vilka förutsättningar i form av lokaler, material, personal samt reflektionstid som behövs och hur detta kan möjliggöras. Därefter följer reflektion och diskussion kring hur aktiv ska pedagogen vara i sin roll som leklots samt olikheter kopplat till personlighet som kan komma till uttryck i pedagogens roll.

Andra handledningstillfället:

Det är tydligt att de arbetslag där verksamheten inte är stabil inte prioriterar lekprojektet i samma utsträckning som övriga arbetslag. Frågan kring stöd från ledningen för att planera och genomföra insatsen uppkommer. Leklotsarna har lärt känna sin grupp och behövt göra vissa förändringar i gruppen. Nybörjarlekarna beskrivs som väldigt engagerade och vill gå till lekgruppen, de är fullt medvetna om var de ska när tecknet för lekgrupp visas. Leklotsarna beskriver att nybörjarlekarna kan bli trötta under lektillfället och kan behöva paus. Vidare diskuteras att nybörjarlekarna ofta har svårigheter med språkförståelse och kan behöva mer bildförstärkande/ konkret material och förklaringar emellan lektillfällena för att kunna hänga med i leken. Pedagogerna har redan fått en annan insikt i hur nybörjarlekarna fungerar och har en stark nyfikenhet för hur de ska locka med de här barnen i leken. Vissa arbetslag ser redan att de fått bättre kontakt med alla barn i barngruppen samt att barnen mer aktivt söker upp de vuxna för lek.

Tredje handledningstillfället:

En av nybörjarlekarna har tidigare haft svårt att uttrycka sig, varit svag i rösten, gått runt och pratat med sig själv och inte förväntat sig någon mottagare. Nu beskrivs hur barnet har fått en röst, riktar sig mot andra både barn och vuxna och väntar på ett svar. Har börjat söka mer kontakt med barnen även utanför gruppen. Relationen mellan barn och pedagoger har förbättrats. Barnet har börjat ge sig hän i leken. Pedagogerna upplever hos sig själva en större medvetenhet om hur barnen leker nu. Samtidigt funderar pedagogerna på vad som är lek, vad består leken av, hur går lekandet egentligen till? Barnen har i några av grupperna varit delaktiga i hur planeringen av lektillfällena ska se ut samt uttryckt önskan om att delta i utvärdering. Fler barn tar kontakt med nybörjarlekarna där dragarbarnen läser av på vilken nivå kontakten får ske.

Diskussioner kring att leken i en avgränsad grupp och miljö för barnen med störst svårigheter kan vara ett sätt för både pedagog och barn att närma sig barnet och skapa kontakt. I handledning diskuteras av grunden för leken är att barnens ska känna delaktighet och gemenskap.

En del av pedagogerna har ifrågasatt att och reflekterat kring sig själva, sin roll som pedagog och sitt sätt att vara genom projektet. Det blir tydligt att det är viktigt med gemensam reflektionstid efter lektillfällena för att ge plats till läroprocesserna. De arbetslag som har svårt att få till lektillfälle och reflektionstid får inte samma effekt som de mer stabila grupperna.

Fjärde handledningstillfället:

Diskussioner kring val av material och typ av lek men också för vem lekgrupperna finns. Är grupperna endast till för nybörjarlekaren eller också för dragarbarnen om vi vill främja ömsesidigheten i leken.

3:11 Uppföljande självvärdering av lärmiljön på förskolan

I juni gjordes en uppföljande självvärdering av lärmiljön på de förskolor som under våren genomfört speciella lekgrupper. Samtliga arbetsgrupper skattade sig högre efter projektet i självvärderingens samtliga delar. I värderingen framkommer att pedagogerna anpassar lärmiljön kontinuerligt efter barnens behov samt att förskolans rum och material användas mer varierat och tydligare med grund i barnens utveckling. Leklotsarna beskriver i den uppföljande självvärderingen att den sociala lärmiljön genom projektet blivit uppmärksammas på ett nytt sätt. Tankar har väckts kring att dela

barngruppen i mindre grupper under dagen för att tillgodose fler barns behov. Leklotsarna kan tydligt beskriva hur pedagogernas närhet i leken stärker relationer mellan barnen. Pedagogerna upplever att de genom projektet fått mandat att satsa på lek, att lekens status som viktigt arbete på förskolan blivit högre. Flera av leklotsarna uttrycker att projektet har lett till fler reflekterande samtal i arbetslaget kring den egna verksamheten. SPSM's material har uppskattats av pedagogerna som uttryckt att det varit ett bra diskussionsunderlag för utveckling av förskolans arbete.

3:12 Utvärdering av insatsen juni 2017

I juni 2017 genomfördes en fokusgrupp för analys av resultat av arbetet med lekgrupper i Bjuvs kommun. Deltagarnas utsagor antecknades för att sedan klustras i relevanta områden.

Att lära känna nybörjarlekarna i leken

"Vi märker nu efter projektet att vi undervärderade nybörjarlekarens tydligare. Nu ser vi att barnet kan mycket mer än vi trodde. Vi har fått en mer nyanserad bild av barnets utveckling och hur vi kan stödja den"

"Vi ser skillnad- nu riktar nybörjarlekaren sig mer mot barnen än tidigare. Barnet har riktat sig i samspel och har slutat att kasta så mycket med bilarna."

"Barnet har fått starkare röst och säger att hen lärt sig att skrika"

"Vi kan se att dragarbarnen tidigare undvek konflikter med nybörjarlekaren. Nu möter de hen mer och sätter gränser genom strategier som vi känner igen från lekgrupperna."

"Vi upplever att de andra barnen nu är nyfikna på nybörjarlekarens initiativ i leken. Vi hör hennes namn mycket mer i barngruppen"

Både föräldrar och habilitering beskriver utökat samspel, mer ögonkontakt och mindre stereotyp beteende"

"Nybörjarlekaren kallar på kompisar nu och de kallar på hen"

"När vi går igenom våra videofilmer från det sista halvåret kan vi se en tydlig linje i nybörjarlekarens utveckling"

Att utveckla lekkunskap

"Vi har märkt hur vi kan använda andra barn för att få en nybörjarlekare att leka. Vi har snubblat på vägen men vi ser att barnen tillför i leken och lärandet."

"Vår nybörjarlekare har gått från parallell-lek till att bli inbjuden i lek i vardagen"

"Jag har lärt mig att inte klampa in i leken utan också backa och inte lägga mig i leken. Bjuda på mig själv i leken för det älskar barnen. Viktigt att reflektera om leken tillsammans med pedagoger efteråt för att se på sig själva på ett nytt sätt. Nu tassar jag mer på tå och respekterar barnens lek, att överväga när jag ska gå och eller dra mig tillbaka."

"Ibland känner jag att det har brunnit i huvudet i mina försök att hitta hur jag kan skapa ingångar för nybörjarlekarna, att hitta timing för att få koll på vad som händer i leken och hur jag kan stödja lekprocessen som pedagog."

"Jag har fått utforska och lära mig om hur mycket jag ska gå in i leken utan att ta över, när ska jag gå in och när ska jag backa?"

"Projektet har lett till att vi har pratat om leken mycket på hela förskolan, om hur viktigt det är att leka och prata om leken i vår vardag."

"Vi har tagit med oss leken också utanför leklotsarbetet, respekterat pågående lek och skydda och avgränsa lek och pågående gemenskap. Vi kan ta med oss närvaron vi upplevt som pedagoger ut i de andra delarna av förskolan"

"Jag har lärt mig skillnaden mellan att var passiv och aktiv i leken och att titta på mig själv. Jag ser att när jag är aktiv själv blir barnen aktiva. Vi vuxna ger upp snabbt när vi introducerar lek. Vi har upptäckt att det är när vi håller i tålmodigt kommer nybörjarlekarna igång. Att ha tillit till att barnen kommer när de kommer."

"Även dragarbarnen har utvecklats, känt sig viktiga och vuxit genom lekgrupperna. Blyga dragarbarn har börjat ta mer plats."

"Det har verkligen känts som ett privilegium att få vara del av barnens lek. Nu vi är med i hela lekstunden"

"Barnen får goda erfarenheter kring relationskunskap, lekkunskap, konfliktlösning i lekgrupperna."

"Jag har jobbat som resurs rätt länge och trodde jag var bra på att leka. Men nu förstår jag att jag inte ska leka för att lära barnen något utan leka för att leka. Jag har lärt mig att se glädje, samspel och jag har lärt mig om mig själv. Jag har en viss tendens att prata sönder saker och nu vill jag istället bara vara och leka."

"Jag har blivit mer närvarande och kan nu koppla bort lärande och lita på leken. Jag har så lärt mig att bli en social tolk i leken."

Att stärka relationer och inkludering i leken

"Dragarbarnen har utvecklat sin konflikthantering och vågar nu säga stopp och nej också till nybörjarlekaren. Vi pedagoger har varit mer närvarande i detta och också blivit bättre i konflikthantering".

"Dragarbarnen har blivit mer positivt inställda till nybörjarleken och ser hen som en i gruppen."

"Dragarbarnen har upptäckt andra lekkamrater, hittat nya kompisar och nya kontakter till nybörjarlekarna och till de andra dragarbarnen. Hela gruppen ser nu nybörjarlekarna som en i gruppen på ett nytt sätt, de räknas med när vi sitter i samlingen."

"Jag har aldrig förr arbetat med barn med autism. Nu ser jag barnets kompetens, hur vi som pedagoger kan stödja. Nu ser jag barnet som en del i gruppen."

"Nu är barnet med autism ett av de andra. De andra barnen räknar med hen, både bjuder in och säger ifrån och interagerar som att hen räknas."

Att utveckla sin lyhördhet och närvaro som pedagog i leken

"Vi har förstått vinningen i arbetssätt där vi arbetar i smågrupper återkommande. I smågrupper skapas en trygghet i gruppen och relationer stärks. Vi kan vara de här närvarande pedagogerna i de små grupperna som vi vill vara. Det blir som en helig grupp där ingen vuxen eller barn stör"

"När vi blir mer närvarande som pedagoger och finns på plats här och nu i gruppen kan vi tolka signaler hos barnen och svara. Vi pedagoger får syn på oss själva som en del av barnets process. Jag får möjlighet att vara i det lilla och anpassa mitt beteende, gå in eller dra mig tillbaka. Vi ser varje barn. Filmar och analyserar tillsammans hur vi pedagoger kan stödja barnens process."

"Vi pedagoger behöver den här upplevelsen och erfarenhet av att vara närvarande i stunden, då är det lättare för oss pedagoger att flytta ut närvaron i resten av verksamheten. Vi är i en stressad vardag på förskolan men nu har vi verkligen fått uppleva att alla barn behöver ju detta! Leken är grunden till barnen utveckling."

"Jag har blivit mer vaksam på barnens små signaler och svara mer lyhört på dem"

"Det är vår uppgift som pedagoger att skapa störningsfri tid."

"Jag kommer ta med mig det här arbetssättet på förskolan-det är ju så här vi måst jobba. Vi får sätta upp en skylt med "stör ej" för det är ju i lek med barnen på ostörd tid som vi ser de finaste utvecklingsprocesserna."

"Vi har andra förutsättningar i leklotsarbetet, vi blir inte störda då. Vi kan här arbeta ordentligt, kunna koncentrera oss och vara närvarande i arbetet. Vi blir lugnare som pedagoger, bättre förmåga att lyssna som pedagog men också att barnen lyssnar på oss på ett annat sätt. Jag blir lugnare och det blir annan dynamik där jag kan ge till barnen på ett annat sätt."

"Jag har fått uppleva resultatet av min närvaro med barnen utan störningsmoment."

"Vi reflekterar mer nu kring lärmiljöerna både inne och ute. "

"Pedagogen som är närvarande och härvarande är en viktig del av lärmiljön"

Organisatoriska förutsättningar

"Att jobba med tydliga ramar, att filma och kunna titta på det som händer om och om igen har varit så viktigt. Det har varit frustrerande att inte fullt ut kunna hitta reflektionstid att använda vårt material för analys. Det handlar om hela förskolans struktur och organisation vi måste skapa en tydligare struktur så vi kan reflektera schemalagt, ostört och med tydlig struktur."

"Det har blivit som en klyfta mellan oss som fått arbeta i lekprojektet och de andra. Vårt arbete som leklotsar har påverkats positivt av när vi har ett tydligt projekt med ramar och deadline. Vi alla på förskolan behöver vara insatta i detta arbetssätt så alla pedagoger får uppleva och erfara leklotsarbetet."

"Som chef ser jag att lekgrupperna är ett så viktigt sätt att arbeta att jag behöver organisera för detta. Det är en nöt att knäcka men vi behöver verkligen skapa tre lekgrupper i höst."

"Handledningen är en viktig förutsättning för att våga vända på sig själv och visa filmer i ett tryggt och utforskande forum. Handledning ger deadline och struktur som leder oss framåt och hjälper oss prioritera reflektionen. I handledning känner jag att det finns ett stort intresse för mitt arbete. Jag växer som pedagog när jag får reflektera kring mitt arbete och hur jag arbetar för att nå alla. "

"Andra pedagoger i huset har varit nyfikna och intresserade och hjälpt till så vi har kunnat genomföra. Vi har berättat om lekgrupperna på APT så att alla fått vara delaktiga i det vi gjort"

"Det är viktigt att vi ger leklotsarbete mandat. Att ta upp i APT gång på gång så alla känner delaktighet och göra en gemensam schemalagd lärprocess kring detta."

"Det är viktigt att vi visar filmerna och synliggöra arbetet eftersom de säger så mkt. Det ger så mkt att visa hur viktiga grupperna och arbetssättet

Som chefer behöver vi skapa struktur för störningsfri tid ostört och närvarande lekarbete. Vi behöver vara med som chefer i dialogen kring hur vi prioriterar och organiserar i arbetet, vara tydlig i uppdragen och ansvarsfördelningen. Vad är det vi gör på de förskolor där organisationen funkar bra?

Leken som undervisning i liten grupp

"Undervisning är en målstyrd och planerad process med tydligt syfte. Leklotsandet är också en styrd och målstyrd process där vi ger barnen verktyg. Vi vill få ihop lek och undervisning! Losta och undervisa, lotsa någon till kunskap, reflekterande arbetssätt kring vad vi kan lägga till för att stärka barnens verktyg i leken. Vi har ett mål att stärka samspelet så då blir det undervisning för att nå det målet."

"Pedagogiska relationer-det kognitiva, sociala, emotionella är tre delar som samspelar. Pedagogiska relationer är att undervisa."

"Nu kan vi vuxna prata lek på ett annat sätt som en långsiktigt målområde/ prioområde, leken ur ett undervisningsperspektiv, leken ur ett matematiskt perspektiv. Leken är ett jättebra fokusområde som är så lätt att bryta ner i olika områden"

"Kulturkrocken-vi måste inte alltid göra allt tillsammans med hela barngruppen, för att nå våra mål behöver vi ibland dela oss i mindre grupper"

"Pedagoger suktar så efter det slutna rummet och tydliga ramar runt leken tillsammans med barnen"

"Om jag arbetar med fem barn i lekgruppen måste jag också lita på att mina kollegor ser de andra barnen. UNDEF och lekgruppen visar på att det är tillåtet att jobba med en liten grupp och den gruppen sprider det sedan till resten av förskolan."

"Det har varit ett stort engagemang. Pedagogerna har tagit leklotsandet på allvar. Mycket kraft hos pedagogerna i arbetet. Eftersom det handlar om lek har det varit helt naturligt, som många kan och känner sig trygga i. Äntligen är leken viktig igen! Och att få jobba i en mindre grupp!"

"Det är en utmaning att få hela förskolan att förstå och erfara att vi alla tjänar på att jobba fokuserat i att stärka barnens lekförmåga. Det är våra gemensamma barn och detta spiller över på hela verksamheten när vi ser att barnen får fler strategier som underlättar för alla."

"Arbetet med lekgrupperna har gett ringar på vattnet, vi har upptäckt att vi kan ha små grupperna på eftermiddagen också för att utnyttja hela dagen."

4. Analys och tolkning

4:1 Att lära känna nybörjarlekarna

I lekgrupperna ges både leklotsar och dragarbarn möjlighet att lära känna nybörjarlekaren på ett fördjupat sätt. Arbetssättet gör det möjligt att få syn på och svara ann på nybörjarlekarens tidiga leksignaler. Arbetssättet med små och inramade lekgrupper som filmas gör att nybörjarlekarens utveckling från små och från början otydliga leksignaler till ökat samspel kan analyseras och bli tydlig för både barn och vuxna. Bilden av barnet nyanseras och både barn och vuxna blir mer intresserad av nybörjarlekens initiativ och hela person. I den lilla gruppen med tydligt mål att främja leken ges nybörjarlekaren möjlighet att prova sin röst och bli en del av gruppen.

4:2 Att utveckla lekkunskap

Både barn och vuxna har genom arbetet i lekgrupper utvecklat sin lekkunskap. Barnen har fått prova nya strategier och sätt att relatera och samspela med varandra i ett tryggt sammanhang. Genom att pedagogerna fått utforska att vara sociala tolkar i leken har de blivit mer medvetna i hur pedagogens aktivitet och samspel kan främja barnens lek. Genom att pedagogen skyddar och avgränsar pågående lek har barnen fått möjlighet att utveckla sin lek och sitt samspel på ett sätt som tidigare inte varit möjligt. Tidigare har leken haft låg status, uppfattats som metodlös och svårt att utvärdera. Lekgrupperna har bidragit till att man ser på leken på ett nytt sätt, att barnen efterfrågar vuxna i leken. Lustaspekten i leken har varit stark i projektet. Flera av pedagogerna har hittat tillbaka till leken som bas i lärandet.

4:3 Att stärka relationer och inkludering i leken

Genom att barnen i de avgränsade och skyddade lekgrupperna haft möjlighet att stärka relationerna både till varandra och pedagogen. Arbetssättet gör det möjligt för barnen att prova nya strategier i samspel och konfliktlösning i en trygg miljö och detta har gjort att dragarbarnen har blivit mer positivt inställda till varandra och börjat relatera till nybörjarlekaren som en i gruppen. Hela gruppen ser nu nybörjarlekarna som en i gruppen på ett nytt sätt, de räknas med när vi sitter i samlingen."

4:4 Att utveckla sin lyhördhet och närvaro som pedagog i leken

Arbetssättet med avgränsade lekgrupper har gett starka erfarenhetsbaserade insikter om vikten av pedagogens fokuserade närvaro i leken. Genom pedagogens närvaro och odelade uppmärksamhet ökar dennes lyhördhet för barnens leksignaler och samspel och gör pedagogen själv till en viktig del av lärmiljön.

4:5 Organisatoriska förutsättningar

Förskolechefens ledarskap påverkar förutsättningarna för att lyckas med lekgrupperna.

Cheferna skapar förutsättningar och visar på vikten av att lekgrupperna ska genomföras och ges tid till lärprocesser genom reflektionstid efter avslutad lekgrupp. Det har blivit tydligt att arbetslagets organisation och fungerande påverkar möjligheterna att genomföra lekgrupper.

Genom att kommunicera om lekgrupperna på APT och i arbetslagets planering skapas delaktighet i arbetet hos alla pedagoger. Lekgruppernas tydlighet i målsättning, metod och utvärdering har varit en framgångsfaktor i arbetet.Handledning i arbetet med lekgrupper är en viktig förutsättning för att skapa struktur och trygghet i pedagogernas lärprocess. Handledningens gemensamma reflektioner och intresse för arbetet i lekgrupperna gör att pedagogerna stärks i sin professionalitet och arbetsglädje.

4:6 Leken som undervisning i liten grupp

Arbetet i lekgrupperna är en målstyrd och planerad process av undervisning med tydligt syfte att ge barnen verktyg att utveckla sin lek och sitt samspel. Arbetet i lekgrupperna har länkat samman begreppen lek och undervisning. I lekgrupperna har pedagogerna utvecklat sin förmåga att lotsa någon till kunskap och använt ett reflekterande arbetssätt i processen att undervisa barnen genom som sociala tolkar i leken.

5 Lärdomar och rekommendationer

Det är av största vikt att förskolecheferna finns med i planering och genomförande av arbetet med att skapa tillgänglig lärmiljö på förskolan. Specialpedagogerna behöver arbeta nära förskolechefer och andra ledningsfunktioner på förskolan för samsyn och gemensam analys och genomförande av aktiviteter för att stärka tillgänglig lärmiljö i förskolan och genomföra lekgrupper.

Det behövs kontinuerlig kompetensutveckling kring barn med funktionsnedsättning samt metoder för att stärka tillgänglighet nära förskolans personal att öka förståelse och kunskap för hur vi gör arbetet med lekgrupper för stärkt.

Det är viktigt att fortsätta göra en noggrann urvalsprocess av barn, leklotsar och förskolor för att ha goda förutsättningar för att lyckas med att genomföra lekgrupper. Inför lekgruppernas start främjas processen av arbete med att skapa frågeställningar inför lekgrupperna, prata om synen på pedagogens eget lärande, diskutera igenom hur reflektionstiden möjliggörs, vilket stöd om behöver ges från handledare och förskolechef samt hur arbetet ska delas med resten av arbetslaget och förskolan.

Arbetet med lek som undervisning i en målstyrd och planerad process med tydligt syfte att stärka lekfullt samspel är ett arbete som kommer fortsätta vara en del av Bjuvs förskolors arbete. Under hösten fortsätter handledning till leklotsarna från verksamhetens specialpedagoger samtligt som nya lekgrupper startas och följs.